

Eulalia Skawińska^{1✉}, Joanna Wyrwa¹

¹Uniwersytet Zielonogórski, Poland

SPECYFIKA I ZNACZENIE BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH W KSZTAŁTOWANIU ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Abstrakt. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ), czyli inwestycje kapitału z jednego kraju w podmioty w innym kraju, mają różnorodny wpływ na rozwój ekonomiczny regionów. Mogą one utrwalać ich aktualny etap rozwoju lub przyczyniać się do transformacji w kierunku kolejnego etapu rozwoju. Efekty BIZ mają zatem szczególne znaczenie w regionach słabo rozwiniętych, do których należy między innymi województwo lubuskie. W poniższym artykule analizujemy na przykładzie tego obszaru, czy napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych sprzyja realizacji strategii jego rozwoju oraz czy polityka władz samorządowych jest aktywna w tworzeniu pozytywnego klimatu inwestycyjnego. Celem pracy jest zbadanie specyfiki rozmiaru, dynamiki i struktury napływu BIZ do województwa lubuskiego w świetle charakterystyki uwarunkowań tego regionu. Pierwsza część pracy ma charakter teoretyczny, a kolejne jej części są empiryczne. Zakres czasowy badań obejmuje lata 2010–2016. W realizacji celu pracy zastosowano metodę porównawczą, analizy źródeł wtórnych, indukcji, wizualizacji i opisu. Podstawą wnioskowania była literatura i inne źródła wtórne, w tym dane statystyczne. Podsumowanie zawiera konkluzje z ekspozycją cech specyficznych napływu BIZ do regionu lubuskiego oraz ich zachowań odnośnie do potrzeb inkluzyjnego, inteligentnego i zrównoważonego rozwoju. Wskazano też na istniejące ograniczenia i dalsze wyzwania w tym zakresie.

Słowa kluczowe: bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ), rozwój ekonomiczny, województwo lubuskie

WPROWADZENIE

Przepływ kapitału zagranicznego i jego dynamika są bardzo zróżnicowane w czasie i przestrzeni. Dotyczy to również światowego napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), które wpływają do regionów gospodarczo i infrastrukturalnie bardziej rozwiniętych. Mają one bowiem, dzięki oferowanym czynnikom lokalizacji, przewagę konkurencyjną jako biorcy kapitału,

gwarantując oczekiwaną stopę zysku i bezpieczeństwo dla dawcy kapitału. W Polsce regiony rolnicze i słabo rozwinięte absorbują niewielki odsetek tego kapitału (Skawińska, 2018, s. 103–122). Efektywnym instrumentem przyciągania BIZ są tam specjalne strefy ekonomiczne i podstrefy oraz klastry biznesowe. Zauważmy, że między BIZ a rozwojem gospodarki kraju inwestowania

✉ prof. dr hab. Eulalia Skawińska, Katedra Makroekonomii i Finansów, Uniwersytet Zielonogórski, ul. Podgórna 50, 65-246 Zielona Góra, Poland, e-mail: e.skawinska@wez.uz.zgora.pl

występuje wielostronny związek o różnym stopniu intensywności powiązań, co powoduje trudności w ocenie ich skutków netto dla regionu przyjmującego.

W literaturze brak jednoznacznych rozstrzygnięć co do efektów zewnętrznych BIZ (Gorynia i in., 2006, s. 200). Co więcej, nie ma też aktualnych głębokich analiz dotyczących skutków społecznych i środowiskowych zaangażowania tego kapitału (np. tworzenie miejsc pracy, kreowanie eko-innowacji, współpracy z otoczeniem), szczególnie na poziomie mezo. W odniesieniu do regionu lubuskiego problem naukowy sprowadza się do następujących pytań: Czy napływ BIZ w województwie lubuskim sprzyja przechodzeniu regionu na wyższy etap rozwoju czy też utrwała istniejącą strukturę gospodarczą i dotychczasowy etap rozwoju? Czy polityka władz samorządowych jest aktywna w zakresie tworzenia pozytywnego klimatu inwestycyjnego? Czy ich wsparcie instytucjonalne jest skuteczne w promowaniu atrakcyjności regionu dla napływu nowoczesnego i innowacyjnego bezpośredniego kapitału zagranicznego?

Celem tej pracy jest zbadanie specyfiki rozmiaru, dynamiki i struktury napływu BIZ do regionu lubuskiego w świetle charakterystyki jego uwarunkowań gospodarczych, przyrodniczych, demograficznych i społecznych. Sformułowano następującą hipotezę: napływ BIZ do województwa lubuskiego przyczynia się do ewolucji przewagi konkurencyjnej i rozwoju tego regionu. W jej weryfikacji zastosowano metodę porównawczą, analizy źródeł wtórnych, indukcji, wizualizacji i opisu. Umożliwiają one realizację celu pracy bez prowadzenia kosztownych badań bezpośrednich wśród inwestorów. Zakres czasowy badań obejmuje lata 2010–2016. Podstawą wnioskowania była literatura i inne źródła wtórne, np. raporty oraz dane statystyki powszechnej. Wybór województwa lubuskiego do badań jest celowy, gdyż może zapewnić interesujące wyniki z uwagi na jego przygraniczne położenie wśród regionów średnio rozwiniętych, przy niskim poziomie rozwoju własnego (Jurkowska, 2018, s. 47–64).

FUNKCJE BIZ W ROZWOJU REGIONU

W literaturze udokumentowano, że rozmiar i kierunki napływu inwestycji zagranicznych są zależne od etapu rozwoju ekonomicznego regionu, a ich struktura determinuje przejście do wyższego etapu (Misala, 2011, s. 38–40; Tarasiński, 2009, s. 76). Przywołani autorzy interpretują przepływy BIZ przedstawione przez Portera

w ewolucyjnym modelu czterech etapów rozwoju każdego kraju (Porter, 1990, s. 545–560).

Niezależnie od wątpliwości, czy zaproponowany w XX wieku podział krajów według etapów rozwoju jest kompletny, warto przypomnieć, że pierwszy z nich jest związany z wykorzystaniem lokalnych czynników produkcji i ekspansją kapitału produkcyjnego z zagranicy do surowcochłonnych i pracochłonnych gałęzi przemysłu. Inwestorzy zagraniczni w takim kraju są zainteresowani przede wszystkim tanią siłą roboczą i surowcami naturalnymi. Drugi etap, „sterowany inwestycjami”, charakteryzuje się rozwojem inwestycji kapitałochłonnych w produkcji. Występuje wówczas adaptacja technologii bardziej zaawansowanych przez zakup licencji i zapraszanie BIZ, których właściciele poszukują nowych rynków zbytu. Trzeci etap rozwoju ekonomicznego, „sterowany innowacjami”, oparty jest na wysokim stopniu innowacyjności procesów i produktów, wynikającej z budowy potencjału niematerialnego w kraju lokaty. Istotną rolę odgrywa wówczas import technologii, licencji, know-how oraz technik organizacji i zarządzania, nakłady na B+R oraz wzrost inwestycji na rozwój tego sektora. Na etapie czwartym (dobrobytu i serwicyzacji) występuje zróżnicowanie dóbr i usług z zastosowaniem nowoczesnej technologii (industrii 4.0) i wysoko wykwalifikowanej siły roboczej. Istnieją wówczas zwiększone napływy BIZ o charakterze niematerialnym, tj. wiedzy i technologii oraz innowacji, skierowanych głównie na zwiększanie poziomu jakości życia. Wobec tego poziom rozwoju kapitału ludzkiego w regionie przyjmującym musi być komplementarny co do charakteru zapraszanych inwestycji zagranicznych, szczególnie w dwóch ostatnich etapach rozwoju ekonomicznego.

Region lubuski nie jest przestrzennie jednorodny pod względem stanu rozwoju. Występują w nim obszary zarówno z pierwszego etapu rozwoju, jak i z trzeciego, przeważa jednak drugi (por. pkt 2). Strategie ogólne rozwoju i branżowe realizowane w regionie stawiają określone wymogi wobec BIZ¹. Zastanówmy się zatem, jakie funkcje BIZ powinny pełnić w regionie inwestowania, będącego na przełomie drugiego i trzeciego etapu rozwoju ekonomicznego? Co więcej, jakie funkcje oczekiwane są od BIZ w podobnych regionach, osiągających niski poziom ekonomiczny, ale podążających ku trwałemu

¹ Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020, Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020.

Tabela 1. Funkcje BIZ w regionie słabo rozwiniętym

Funkcje oczekiwane	Etap rozwoju		Preferencje w realizacji TZR
	II	III	
Rozwój infrastruktury technicznej i dostępu do niej	+	+	+
Pokonanie luki akumulacyjnej	+	+	+
Wpływ na postęp struktury gospodarczej	+	+	+
Podnoszenie jakości życia ludności		+	+
Współpraca z firmami krajowymi i wzrost dochodów budżetów lokalnych		+	+
Ochrona środowiska naturalnego	+	+	+
Ochrona miejsc pracy i dalsza aktywizacja zawodowa zasobów pracy	+	+	+
Wzrost innowacyjności firm i oferty eksportu		+	+
Wzrost technicznego uzbrojenia pracy i wydajności	+	+	
Wkład know-how, nowych metod organizacji i zarządzania		+	+
Wzrost jakości procesów, produktów, usług i ich rozwój	+	+	+
Poprawa wizerunku przedsiębiorstw i regionu		+	+
Wzrost skali produkcji i rentowności gospodarowania firm	+	+	
Wzrost eksportu i zdobycie nowych rynków zbytu	+	+	+
Zagospodarowanie zasobów surowców, pracy i innych	+		+
Rozwój infrastruktury informacyjnej		+	+
Kształtowanie międzynarodowej przewagi konkurencyjnej:			
a) kosztowej	+		
b) jakościowej		+	+
c) innowacyjności		+	+
Poprawa warunków ekonomiczno-socjalnych pracy	+	+	+
Wpływ na poprawę jakości instytucji	+	+	+
Reinwestowanie w rozwój zasobów niematerialnych		+	+

Oznaczenia: + to preferowany motyw zapraszania BIZ (oczekiwana funkcja).

Źródło: opracowanie własne na podstawie wcześniejszych badań własnych i studiów literatury.

i zrównoważonemu rozwojowi (TZR), wynikającemu ze Strategii na rzecz Zrównoważonego Rozwoju UE, Europa 2020 (Komisja Europejska), przyjętej przez Radę Europejską w 2010 r. Odpowiedzi na te pytania zawiera tabela 1.

CHARAKTERYSTYKA LUBUSKIEGO JAKO REGIONU LOKATY BIZ

Województwo lubuskie zajmuje 4,5% powierzchni kraju i graniczy z Niemcami, co znacznie ułatwia międzynarodową współpracę gospodarczą. Czternaście przejść granicznych oraz przynależność do Euroregionu Pro Europa Viadrina i Euroregionu „Sprewa–Nysa–Bóbr” zapewniają dobre warunki współpracy gospodarczej.

Decyzja inwestora, jako dawcy kapitału, jest wypadkową wielu determinant i motywów, nie zawsze o charakterze ekonomicznym. Wszystkie te uwarunkowania tworzą łącznie klimat inwestycyjny regionu przyjmującego BIZ. Według raportu (Atrakcyjność inwestycyjna regionów, 2017, s. 5) najważniejsze atuty województwa lubuskiego to m.in.:

- bardzo korzystne położenie geopolityczne (przy granicy zachodniej), co umożliwia dostęp do atrakcyjnego rynku zbytu w Niemczech oraz innych krajach Europy Zachodniej,
- bardzo dobrze rozwinięta regionalna sieć komunikacyjna, zarówno drogowa, jak i kolejowa oraz dobrze rozwinięta sieć transportu wodnego,

- bardzo dobry dostęp do Internetu²,
- aktywność w obrębie euroregionów.

W strukturze tworzenia wartości dodanej lubuskiego (dane z 2015 r.) dominuje przemysł (35%), handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia (25%), działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz obsługa rynku nieruchomości (7,2%). Udział w wartości dodanej pozostałych usług stanowi 23%, a rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa 3,3%.

Z kolei zatrudnienie w tym województwie, w porównaniu do całego kraju, charakteryzuje się stosunkowo wysokim udziałem sektora usług 59,2%, podczas gdy na sektor rolniczy i przemysłowy przypada odpowiednio 6,8% i 34% pracujących (GUS, b.d.).

Przechodząc do omówienia struktury działowości przemysłu województwa, stwierdzamy, że można tu zauważyć dominację takich działów, jak: produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli (13,4% wartości produkcji sprzedanej całego przemysłu regionu w lipcu 2018 r.), produkcja wyrobów z drewna oraz korka (12,7%), produkcja artykułów spożywczych (9,5%), produkcja papieru i wyrobów z papieru (8,9%) oraz produkcja wyrobów z metali (6,7%) i produkcja metali (6,6%). Region jest czołowym producentem wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli (15,3% krajowej wartości produkcji sprzedanej w 2016 r.), skór i wyrobów ze skór w skali całego kraju (28,4%) oraz papieru i wyrobów z papieru (6,0%) (Biuletyn Statystyczny..., 2018; GUS, 2017; Rocznik Statystyczny..., 2017).

Ważną wskazówką dla inwestorów zainteresowanych inwestycją w województwie lubuskim może być lista tzw. sektorów wysokich szans, ustalona przez Polską Agencję Inwestycji i Handlu przy współpracy z samorządem województwa lubuskiego na podstawie obserwacji tendencji w zakresie napływu inwestycji do tego regionu. Są to sektory: motoryzacyjny i elektroniczny, drzewny i papierniczy, spożywczy oraz szklarski. Inwestycje te mogą być lokowane w przygotowanych na preferencyjnych warunkach, atrakcyjnych lokalizacjach, oferowanych przez Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE): Kostrzyńsko-Słubicką, Legnicką oraz Wałbrzyską wraz z podstrefami³.

² Pod tym względem województwo należy do najwyżej ocenianych regionów w Polsce.

³ W SSE na terenie województwa przedsiębiorca podejmujący działalność gospodarczą może skorzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego CIT w wysokości 35–55% wielkości poniesionych kosztów kwalifikowanych inwestycji lub dwuletnich kosztów pracy pracowników nowo zatrudnionych. Dodatkowe przywileje w SSE

W województwie lubuskim gminy oferują również ponad 20 atrakcyjnych i bardzo dobrze przygotowanych miejskich i gminnych stref aktywności gospodarczych oraz parków przemysłowych, m.in. w: Zielonej Górze, Gorzowie Wlkp., Nowej Soli, Witnicy, Żarach, Żaganiu, Sulechowie, Iłowej, Międzyrzeczu, Ośnie Lubuskim, Sulęcinnie, Szprotawie, Dobiegniewie i Gubinie. Najczęściej stosowane w tych gminach zachęty inwestycyjne to preferencyjna cena gruntów, a także udzielanie zwolnienia z podatku od nieruchomości oraz od środków transportu – uzależnione od uchwał rad gmin. Preferencje dotyczą przede wszystkim nieruchomości, na których zrealizowano nowe inwestycje i stworzono nowe miejsca pracy. Wielkość oraz długość zwolnień zależy od sumy nakładów finansowych, liczby stworzonych miejsc pracy oraz wielkości przedsiębiorstwa starającego się o zwolnienie.

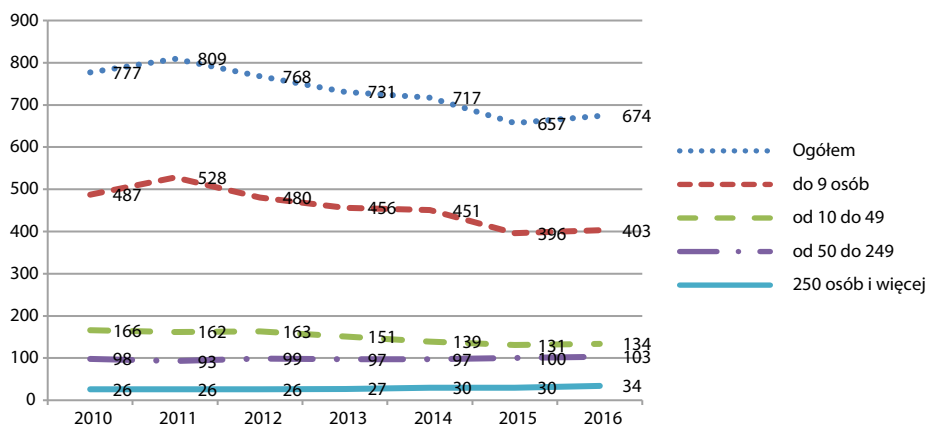
Istotnym czynnikiem przyciągającym BIZ do tego regionu jest potencjał zasobów pracy. W województwie znajduje się 6 szkół wyższych oraz 4 wydziały zamiejscowych uczelni w ramach studiów I i II stopnia, studiów podyplomowych oraz doktoranckich (Odkryj Lubuskie..., 2018, s. 23). Wpływa to na kształtowanie i podnoszenie jakości kapitału ludzkiego.

Ważnym czynnikiem atrakcyjności inwestycyjnej w regionie lubuskim są instytucje otoczenia biznesu, np. Inkubator Przedsiębiorczości Fundacji „Przedsiębiorczość” w Żarach, Lubuski Park Przemysłowo-Technologiczny Sp. z o.o., Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego w Nowym Kisielinie, Park Technologiczny INTERIOR w Nowej Soli, Gorzowski Ośrodek Technologiczny Park Naukowo-Przemysłowy Sp. z o.o., Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze.

Zgodnie z raportem pt. Atrakcyjność inwestycyjna województw (2016)⁴, województwo zostało zaliczone do grupy regionów o niskiej atrakcyjności (11 pozycja), razem z kujawsko-pomorskim i podkarpackim. W ostatnich latach pozycja regionu nie zmieniła się. W odniesieniu do innych regionów sytuacja ziemi lubuskiej istotnie poprawiła się jedynie pod względem wielkości

to: dostępność działek w pełni przygotowanych pod inwestycje i po konkurencyjnej cenie, darmowa pomoc przy załatwianiu formalności związanych z inwestycją, jak również zwolnienie od podatku od nieruchomości (na terenie niektórych gmin) (PAIH, 2018).

⁴ W raporcie atrakcyjność inwestycyjna jest rozumiana jako zdolność do skłonienia do inwestycji poprzez oferowanie pakietu korzyści lokalizacji możliwych do osiągnięcia w procesie prowadzenia działalności gospodarczej. W opracowaniu przeanalizowano kilkadziesiąt zmiennych do oceny zróżnicowania czynników.

Rys. 1. Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego według klas wielkości w województwie lubuskim w latach 2010–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność gospodarcza...*, 2011–2017.

rynku zbytu, warunkowanej m.in. wyraźnym, prawie 15-procentowym wzrostem dochodu rozporządzalnego przypadającego na osobę w gospodarstwie domowym. W ujęciu branżowym województwo lubuskie jest zdecydowanie najbardziej atrakcyjne dla lokalizowania działalności przemysłowej, choć w skali kraju daje to regionowi dopiero 9. miejsce wśród innych województw. Największym atutem lubuskiego pozostaje w tym kontekście bliskość granicy zachodniej, a więc *de facto* niemieckiego rynku zbytu dla znacznej części wyrobów przemysłowych produkowanych w Polsce. Jeżeli chodzi o atrakcyjność inwestycyjną dla działalności usługowej wśród województw, lubuskie usytuowało się w grupie obszarów o niskim poziomie (Atrakcyjność inwestycyjna..., 2016, s. 31).

NAPŁYW BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH ORAZ ICH SPECYFIKA W LUBUSKIM⁵

Rozmiar i dynamika napływu BIZ w województwie lubuskim

Pozycja Polski w światowych napływach BIZ jest niska i wynosi poniżej 1%. Natomiast w napływach tego kapitału do Unii Europejskiej, udział naszego kraju wynosi ok. 3% z tendencją rosnącą (Skawińska, Zalewski 2017, s. 7–20). Obecność bezpośrednich inwestycji zagranicz-

nych do województwa lubuskiego sprzyja uzupełnieniu niedoborów własnych możliwości inwestycyjnych w gospodarce regionu. Kapitał zagraniczny przyczynia się do zmniejszenia luki inwestycyjnej, modernizacji regionalnej gospodarki oraz poprawy konkurencyjności. W badanym regionie od 2009 r. nieprzerwanie prowadzi się analizy poziomu napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Z danych tych (*Działalność gospodarcza podmiotów; Odkryj Lubuskie*, 2018, s. 20) wynika, że zagraniczni inwestorzy chętnie lokują swoje inwestycje na tym obszarze. Niemniej jednak, region ten ma słabą pozycję w napływie BIZ w porównaniu do reszty kraju. Wartości zmiennych dla regionu, wskazują, że w tym rankingu krajowym województwo lubuskie zajmuje zwykle jedną z niższych pozycji wśród innych województw.

Liczba przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w 2016 r. wyniosła tutaj 2,6% wszystkich jednostek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce (rys. 1). Wielkość ta sytuowała ten region (podobnie jak w poprzednich latach) na dziesiątym miejscu⁶. W relacji na 10 tys. ludności badane województwo z liczbą 6,6 jednostek zajmowało czwartą lokatę w Polsce⁷.

⁶ Po województwach: mazowieckim (37,8%), śląskim (9,3%), wielkopolskim (8,8%), dolnośląskim, (8,7%), małopolskim (7,5%), zachodniopomorskim (5,8%), pomorskim (5,2%) oraz łódzkim (4,0%).

⁷ Po regionie mazowieckim (18,3), zachodniopomorskim (8,8) i dolnośląskim (7,8).

⁵ Opracowano na podstawie *Działalność gospodarcza...*, 2011–2017.

W latach 2010–2016 na obszarze lubuskim liczba przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego zmniejszyła się o 21%, a wartość podstawowego kapitału zagranicznego skupionego w tych podmiotach spadła o 10,6%. Na ten stan wpłynęły procesy koncentracji kapitału oraz jego odpływu w ramach przesunięć do poszukiwanego miejsca inwestowania o korzystniejszej przewadze konkurencyjnej.

Cechy specyficzne BIZ w województwie lubuskim

Specyfikę napływu bezpośredniego kapitału zagranicznego do prezentowanego województwa określono, porównując jego wartości do ukształtowanych średnich dla kraju i innych województw Polski oraz do preferowanych funkcji regionu odnośnie do BIZ zamieszczonych w tabeli 1. Istotnym odniesieniem w tej analizie były priorytety rozwoju tzw. branż kluczowych dla regionu, określone w obszarach inteligentnych specjalizacji w strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju badanego województwa (Strategia, 2014). Są to: przemysł motoryzacyjny, metalowy, drzewny, meblarski i papierniczy oraz wydobywczy. Zidentyfikowany potencjał w tych tradycyjnych przemysłach stanowić może szansę na innowacyjny rozwój regionu w przyszłości.

Struktura kapitału podstawowego w przedsiębiorstwach z kapitałem zagranicznym w województwie lubuskim wskazuje na większe znaczenie tego kapitału w finansowaniu ich działalności niż kapitału krajowego. W 2016 r. udział kapitału zagranicznego w wartości kapitału podstawowego przedsiębiorstw, do których wpłynął, wynosił 96,6%. W posiadaniu udziałowców krajowych znajdowało się 3,4% wartości kapitału podstawowego, a kapitał rozproszony wynosił 0,1% wartości kapitału podstawowego⁸. Wartość kapitału zagranicznego wyniosła 1681,5 mln zł, wykazując wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 16,5%. W 64 jednostkach wartość kapitału zagranicznego przekraczała 1 mln USD. Kapitał zagraniczny tych podmiotów stanowił 87,5% kapitału zagranicznego ulokowanego w podmiotach województwa lubuskiego.

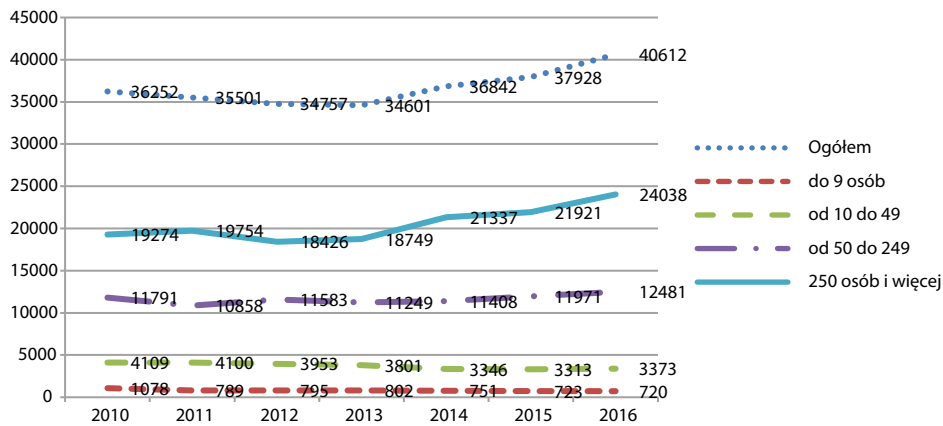
W strukturze przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym według sekcji PKD najczęściej podmiotów prowadziło działalność związaną z przetwórstwem przemysłowym. Spośród 246 przedsiębiorstw działających

w 2016 r. w przetwórstwie przemysłowym (36,5%, w Polsce 19,3%) dominowały jednostki zajmujące się produkcją: wyrobów z metali (24,4%), artykułów spożywczych oraz wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (po 7,7%), a także maszyn i urządzeń (6,1%). Liczba podmiotów z tych czterech działów przetwórstwa przemysłowego stanowiła blisko 46% wszystkich firm z kapitałem zagranicznym należących do tej sekcji. Niemal 16,3% kapitału zagranicznego ulokowano w przedsiębiorstwach zajmujących się handlem i naprawą pojazdów samochodowych (w kraju 27,7%). Kolejne jednostki prowadziły działalność związaną z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (11,1%, w kraju 2,6%), transportem i gospodarką magazynową (7,9%, w kraju 4,3%), obsługą rynku nieruchomości (5,5%, w kraju 9,2%) oraz budownictwem (5,0%, w kraju 7,5%). Udział kapitału zagranicznego zaangażowanego w przedsiębiorstwach z pozostałych sekcji nie przekraczał 5,0% wartości ogółem kapitału zagranicznego skupionego w badanym regionie.

W 2016 r. kapitał zagraniczny zaangażowany w spółkach w województwie lubuskim pochodził z 40 państw, w tym przede wszystkim z krajów UE (77,5% całkowitej wartości kapitału zagranicznego). Najwięcej kapitału ulokowali tutaj inwestorzy z Niemiec. Z tego kraju pochodziło 452 udziałowców (49,4% ogółu), a wartość wniesionego przez nich kapitału (zaangażowanego w 335 lubuskich podmiotach) obejmowała 332,1 mln zł (o 9,6% więcej niż w 2015 r.). Stanowiło to 19,8% całego kapitału zagranicznego zainwestowanego w województwie lubuskim (w skali kraju udział kapitału niemieckiego wynosił 17,0%). Drugim krajem co do wielkości zaangażowanego tutaj kapitału były Włochy. W 2016 r. w 27 lubuskich jednostkach inwestorzy z tego kraju ulokowali kapitał o łącznej wartości 197,9 mln zł (o 11,6% więcej niż przed rokiem). Kapitał włoski stanowił 11,8% całego kapitału zagranicznego, jaki wpłynął do województwa lubuskiego (w kraju jego udział wyniósł 2,6%). Stosunkowo duży w tym regionie udział w strukturze kapitału zagranicznego miał również kapitał pochodzący z Belgii (143,2 mln zł, tj. 8,5% całego zaangażowanego tutaj kapitału zagranicznego).

W 2016 r. w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego w badanym województwie pracowało 40,6 tys. osób (rys. 2). W stosunku do 2015 r. liczba zatrudnionych w podmiotach z kapitałem zagranicznym w tym regionie zwiększyła się o 7,1%, przy średnim wzroście zatrudnienia w Polsce o 3,7%. W latach 2013–2016 zatrudnienie w przedsiębiorstwach z udziałem tego

⁸ Warto zauważyć, że w kraju udziały te kształtowały się następująco: kapitał zagraniczny – 92,6%, krajowy – 5,2% i rozproszony – 2,2%.

Rys. 2. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według klas wielkości w województwie lubuskim w latach 2010–2016
 Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność gospodarcza...*, 2011–2017.

kapitału wzrosło około 17,4%. Na wzrost liczby pracujących w województwie lubuskim decydujący wpływ miała sytuacja w dużych i w średnich przedsiębiorstwach (łącznie o 7,8% osób więcej niż w 2015 r.). W mikrofirmach wystąpił spadek liczby pracujących o 0,4%, a w podmiotach zaliczanych do małych miał miejsce tylko niewielki wzrost (o 1,8%). Zatrudnieni w tym województwie stanowili w 2016 r. 2,2% ogółu pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce.

W 2016 r. spośród 674 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego 59,8% w badanym regionie stanowiły przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób, 19,9% – firmy o liczbie pracujących od 10 do 49 osób, 15,3% – podmioty, w których zatrudniano od 50 do 249 osób, a 5,0% – spółki, w których pracowało 250 osób i więcej. Mimo że w strukturze podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego według klas wielkości przeważały mikrofirmy, zatrudnionych w nich było zaledwie 1,8% ogółu pracujących w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego. Ponad 24 tys. osób, czyli 59,2% łącznej liczby pracujących w tego typu podmiotach, zatrudnienie znajdowało w dużych przedsiębiorstwach, a odpowiednio 30,7% i 8,3% pracowało w podmiotach średnich i małych.

W związku z powyższym można stwierdzić, że w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego w województwie lubuskim występuje polaryzacja struktury zatrudnienia, przejawiająca się z jednej strony koncentracją dużej liczby zatrudnionych w stosunkowo

nielicznej grupie podmiotów największych, a z drugiej – rozproszeniem niewielkich zasobów pracy w znaczącej liczbie podmiotów małych. Obserwowane tendencje są zbieżne z istniejącymi w innych województwach Polski. W skali kraju w 2016 r. w największych spółkach z udziałem kapitału zagranicznego zatrudnionych było 75,0% wszystkich pracujących w tego typu podmiotach. W tym samym czasie w mikroprzedsiębiorstwach zatrudniano 1,5% całkowitej liczby pracujących w jednostkach z udziałem kapitału zagranicznego.

Jednym z parametrów określających rolę przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego w gospodarce województwa lubuskiego jest wielkość ponoszonych przez nie wydatków inwestycyjnych na pozyskanie aktywów trwałych oraz tzw. intensywność inwestowania w porównaniu z podmiotami bez udziału tego kapitału. Spośród 674 firm z udziałem kapitału zagranicznego w badanym regionie w 2016 r. nakłady inwestycyjne na pozyskanie aktywów trwałych poniosło 326 spółek, tj. 48%, co stanowi 2,9% podmiotów w kraju. W 2016 r. wartość wydatków inwestycyjnych na pozyskanie aktywów trwałych w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego zwiększyła się o 146,2% w odniesieniu do 2010 r. Zainwestowano wówczas 1353,2 mln zł, co stanowiło 1,4% całości wydatków zrealizowanych przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego ogółem w kraju i 93,1% nakładów przeznaczonych na pozyskanie aktywów trwałych przez wszystkie przedsiębiorstwa w województwie lubuskim (o 24,5% więcej niż średnio

w kraju). W 2016 r. wydatki inwestycyjne jednostek z kapitałem zagranicznym w tym województwie stanowiły 1,5% tych wydatków w kraju i ulokowały region na jedenastym miejscu.

Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego w badanym województwie stanowią ważną grupę inwestorów. Wskazuje na to przede wszystkim wartość ponoszonych przez nie nakładów inwestycyjnych oraz podstawowe kategorie finansowe. W 2016 r. podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wypracowały tutaj dodatni wynik finansowy w ujęciu zarówno brutto, jak i netto. Wynik finansowy brutto wyniósł 1045,0 mln zł i był o 45,9% wyższy niż w 2015 r. Wynik finansowy netto w ciągu roku zwiększył się o 46,5% do poziomu 845,4 mln zł. W skali kraju miał miejsce również wzrost zarówno wyniku brutto jak i netto, aczkolwiek na niższym poziomie i wynosił odpowiednio po 23,2%.

PODSUMOWANIE

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne są postrzegane jako jeden z ważniejszych czynników innowacyjności, wzrostu i modernizacji gospodarki regionalnej. Biorąc pod uwagę imperatyw zrównoważonego rozwoju, zaprezentowane w opracowaniu bodźce zachęcające do podejmowania BIZ w województwie lubuskim są niezwykle istotne zarówno z punktu widzenia potencjalnego inwestora, jak i gospodarki przyjmującej.

Wykonane badanie pozwala na potwierdzenie założonej hipotezy. Otóż po pierwsze, nie można kontestować znaczenia BIZ dla rozwoju regionu lubuskiego, mimo niewielkiego jego napływu. Po drugie, kapitał ten reprezentuje głównie inwestorów z UE, w tym niemieckich, świadcząc o bardziej zaawansowanej współpracy lubuskiego z regionem sąsiednim, wysoko rozwiniętym przemysłowo, w stosunku do innych położonych województw w kraju (naturalna przewaga lokalizacji). Po trzecie, kapitał ten odgrywa większą rolę w firmach dużych i średnich, co może unowocześniać istniejącą strukturę gospodarczą (innowacyjny przemysł tradycyjny). Po czwarte, dość prawdopodobne jest, że struktura napływu BIZ jest odzwierciedleniem dotychczasowego zróżnicowania poziomu rozwoju ekonomicznego województwa lubuskiego. Udział ponad 11% napływu tego kapitału do sektora I (rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo, łowiectwo) wydaje się potwierdzać, że niektóre

gminy i powiaty tego regionu znajdują się w pierwszym etapie rozwoju. Skierowane tam inwestycje zagraniczne na wykorzystanie istniejących w regionie zasobów surowcowych (przewaga kosztowa) umożliwiają równocześnie ich przejście na wyższy poziom rozwoju, związany z uprzemysłowieniem opartym na inwestycjach kapitałochłonnych. Daje to szanse korzystania z przewagi relacyjnej między kosztem (ceną) i jakością produkcji.

Mała gęstość zaludnienia i słaba urbanizacja w województwie nie sprzyjają dynamicznemu rozwojowi usług, dlatego napływ BIZ do sektora usług jest nieduży. W strukturze przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym według sekcji PKD najczęściej podmiotów prowadziło działalność związaną z przetwórstwem przemysłowym, co wydaje się potwierdzać II etap poziomu rozwoju większości gmin i powiatów badanego regionu. Analiza zainwestowanego tutaj kapitału zagranicznego wskazuje, że w większości jest on lokowany zgodnie z wyznaczonymi inteligentnymi specjalizacjami regionu, które są wyszczególnione w Programie Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego (por. Wyrwa, 2014, s. 151). Oznaczać to może jego wpływ na unowocześnienie struktury gospodarczej.

Ogólna niska atrakcyjność inwestycyjna województwa nie oznacza, że nie ma ono szans na przyciągnięcie dużych inwestorów. Szanse te można zwiększyć, wzmacniając atrakcyjność inwestycyjną dla działalności bazujących na unikatowych zasobach i atutach regionu oraz poszukując niekoniernie dużych inwestorów, mogących efektywnie wykorzystać posiadane zalety. Skuteczne przyciąganie i utrzymywanie już działających inwestorów zagranicznych jest możliwe przede wszystkim dzięki przyjętej polityce władz samorządowych, mającej na celu zwiększenie ogólnej atrakcyjności gospodarki regionu. Od 2016 r. Zarząd Województwa Lubuskiego realizuje Plan Inwestycyjny i Promocji Gospodarczej Województwa Lubuskiego. Jest to dokument, który w swoich założeniach pozwala na koncentrację wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 (RPO-L2020) w następujących obszarach: tworzenia i rozbudowy terenów inwestycyjnych, przedsięwzięć w zakresie promocji gospodarczej przedsiębiorstw oraz regionu, a także wspierania rozwoju przedsiębiorczości przez tworzenie i rozbudowę inkubatorów przedsiębiorczości. W kontekście społecznym przyczynia się do szybszego i lepszego jakościowo rozwoju przedsiębiorczości w regionie i wzrostu zatrudnienia.

Natomiast w kontekście gospodarczym – wpływa na zasady lokalizacji terenów inwestycyjnych oraz internacjonalizacji lubuskich przedsiębiorstw⁹.

LITERATURA

- Atrakcyjność inwestycyjna regionów. Województwo lubuskie (2017). Warszawa: Polska Agencja Inwestycji i Handlu.
- Atrakcyjność inwestycyjna województw i regionów (2016). Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Fundacja Konrada Adenauera w Polsce.
- Biuletyn Statystyczny Województwa Lubuskiego (2018). Zielona Góra: Urząd Statystyczny.
- Druga konferencja ONZ (tzw. Szczyt Ziemi) (1992). Rio de Janeiro.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie lubuskim [lata 2010–2016] (2011–2017). Zielona Góra: Urząd Statystyczny.
- Gorynia, M., Bartosik-Purgat, M., Jankowska, B., Owczarzak, R. (2006). Efekty zewnętrzne bezpośrednich inwestycji zagranicznych – aspekty teoretyczne i wyniki badań empirycznych. *Ekonomista*, 2, 185–204.
- GUS (b.d.). Bank Danych Lokalnych. Dane dla roku 2017. Pobrano z: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/pomoc/stanzasilenia?active=1#>
- GUS (2017). *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Jurkowska, B. (2018). Spatial diversification of socio-economic potential of the regions in Poland and Germany, particularly considering the Polish-German borderland. *Wiad. Stat.*, 8(687), 47–64.
- Komisja Europejska (2010). *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Bruksela: KOM.
- Misła, J. (2011). *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*. Warszawa: PWE.
- Odkryj Lubuskie. *Innowacje, przemysł, inwestycje, edukacja* (2018). Zielona Góra: Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego.
- PAIH (2018). *Zachęty inwestycyjne*. Pobrano 10 września 2018 z: https://www.paih.gov.pl/strefa_inwestora/zachety_inwestycyjne_w_sse#
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. London: Macmillan.
- Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego (2018). Zielona Góra: Załącznik do Uchwały nr 279/3968/18 Zarządu Województwa Lubuskiego z dnia 30 sierpnia 2018 r.
- Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 (2018). Zielona Góra: Załącznik do Uchwały nr 273/3884/18 Zarządu Województwa Lubuskiego z dnia 24 lipca 2018 r.
- Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego (2017). Zielona Góra: Urząd Statystyczny.
- Skawińska, E. (2018). *Międzynarodowe przepływy kapitału portfelowego i bezpośrednich inwestycji zagranicznych*. W: E. Skawińska, P. Kułyk, A. Niewiadomska (red.), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze w XXI wieku*. Warszawa: CeDeWu.
- Skawińska, E., Zalewski, R. I. (2017). *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce w kontekście ich wpływu na zrównoważony rozwój*. W: R. Salerno-Kochan, M. Wojnarowska (red.), *Ekologiczne, ekonomiczno-prawne i marketingowe aspekty jakości produktów*. Kraków: PTT, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
- Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020 (2014). Warszawa.
- Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. (2012). Zielona Góra: Załącznik do Uchwały nr XXXII/319/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 listopada 2012 r.
- Tarasiński, L. (2009). *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a bilans handlowy i struktura przewag komparatywnych*. W: E. Frejtag-Mika (red.), *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na konkurencyjność polskiej gospodarki*. Warszawa: PWE.
- Wyrwa, J. (2014). Smart specialisation – a novel approach towards region development in Poland. *Acta Sci. Pol. Oecon.*, 13(3), 143–154.

⁹ Działania objęte obszarem realizacji wskazanym w Planie Inwestycyjnym i Promocji Gospodarczej Województwa Lubuskiego realizowane są w ramach Osi Priorytetowej 1 – Gospodarka i innowacje RPO-L2020.

THE NATURE AND IMPORTANCE OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN THE DEVELOPMENT OF THE LUBUSKIE VOIVODESHIP

Abstract. Foreign direct investment (FDI), i.e. an investment made by investor(s) from one country into business interests located in another country, are associated with various effects on the economic growth of the host region. It can either maintain the current development level of the economy or facilitate the economic transformation. Thus, the impact of FDI is of particular concern for less developed regions, such as the Lubuskie voivodeship in Poland. This paper investigates whether FDI complements the Regional Development Strategy of the Lubuskie voivodeship and explores whether the regional governmental policies create a favorable investment environment. The main research goal is to estimate the amount, growth rate and structure of FDI influx to the Lubuskie region, considering the local characteristics. Methods used in this study are benchmarking, secondary source review, visualization and description. The first (theoretical) part of this paper is followed by an empirical analysis of 2010–2016 data. The conclusions are based on literature insights, secondary sources and data analyses, and describe the characteristics of the FDI influx specific to the Lubuskie voivodeship (including barriers and other issues), as well as the impact of FDI on the region's sustainable, smart and inclusive growth.

Keywords: FDI influx, economic development, Lubuskie voivodeship